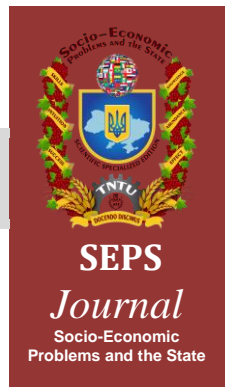

Pakhomova, T., & Rokotianskaya, A. (2019) Sotsialna dovira do orhaniv publichnoi vlady yak katehoriia sotsialnoho upravlinnia [Social trust in public authorities as a category of social governance]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 21, no. 2, pp. 146-154. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19ptiksu.pdf>

СОЦІАЛЬНА ДОВІРА ДО ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК КАТЕГОРІЯ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Тетяна Пахомова*, Анастасія Рокотянська**

Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
вул. Генуезька, 22, м. Одеса, 65009, Україна

*e-mail: tipakhomova@ukr.net

**e-mail: anastasiia.oridy@gmail.com

Article history:

Received: October, 2019

1st Revision: October, 2019

Accepted: November, 2019

JEL classification:

D71

D72

D91

UDC:

316.5

323.2

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd2019.02.146>

Анотація. У статті розкрито основні підходи до поняття соціальної довіри, проаналізовано процес формування довіри до органу державної влади крізь призму основних наукових бачень, а також визначено провідні механізми соціального управління. Встановлено, що усвідомлення значимості соціальної довіри для функціонування суспільства спрямувало логіку розвитку наукової думки від теоретичного явища соціальної довіри в цілому до пошуку механізмів практичного управління довірою як соціальним ресурсом. Основна мета статті: виявлення механізмів соціального управління з метою формування соціальної довіри до державних органів. У зв'язку з цим були описані основні здобутки та напрями дослідження феномена довіри. Обґрунтовано необхідність інтерпретації довіри як соціальної категорії. Описано взаємообумовленість між довірою та соціальним управлінням. Розкрито розуміння довіри у сенсі соціального ресурсу. Викладено основний досвід емпіричного вимірювання довіри в Україні. Авторами запропоновано основні механізми соціального управління соціальним ресурсом довіри на прикладі українського суспільства, а саме: проведення соціологічного вимірювання довіри до органів державної влади, відтворення критеріїв довіри, інформування суспільства та впровадження інструментів контролю. Доведено необхідність розрізняти конструктивні та деструктивні форми серед механізмів соціального управління, а також ознаки, за якими вони визначаються. Виявлені механізми соціального управління соціальною довірою в подальшому пропонується враховувати в теоретичних розробках, емпіричних дослідженнях та практичній діяльності органів державної влади.

Ключові слова: довіра, соціальна довіра, партнерство між владою та суспільством, соціальне управління, критерії довіри.

Пахомова Т., Рокотянська А. Соціальна довіра до органів публічної влади як категорія соціального управління. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2019. Вип. 2 (21). С. 146-154. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19ptiksu.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Передумовою успішного функціонування державної влади будь-якого суспільства є соціальна довіра громадян до обраних ними органів державної влади – один із вкрай важливих для існування демократії факторів. В науковому дискурсі довіра, перш за все, пов'язує пересічних громадян з державними інститутами, підвищуючи як легітимність, так і ефективність цих інститутів. Довіра виступає основою партнерства між владою та суспільством. Актуальність вивчення феномену довіри в контексті взаємодії між владою і суспільством підвищується в періоди суспільних реформ. Адже успішність реформування соціально-економічної сфери екзистенції суспільства напряду залежить від рівня довіри між владою та суспільством. Це актуалізує дослідження феномену соціальної довіри як категорії соціального управління в умовах глибинних соціально-політичних змін, які зазнає сучасне суспільство та вимагає виокремлення основних механізмів соціального управління соціальним ресурсом довіри на прикладі українського суспільства.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Соціальна довіра останнім часом активно досліджується соціологами, економістами, політологами, психологами як: Ф. Фукуяма, Н. Луман, Б. Міжтал, Е. Гідденс, А. Баєр, В. Геєць, Є. Головаха, Т. Титаренко, Т. Скрипкіна, Т. Стеценко, А. Краснякова тощо. Що ж стосується соціального управління, то В. Бех, С. Попов розглядали концептуальне бачення соціального управління у контексті саморегуляції соціального організму країни. Н. Веселова, В. Трайнев вивчали теорію та практику соціального системного управління, О. Гаєвська проаналізувала управління як соціальний феномен та його організаційну сутність.

3. Невирішені раніше частини загальної проблеми

Комплексний аналіз існуючих наукових розвідок свідчить, що проблема соціальної довіри до влади, як фактора соціального управління поки що не знайшла системного висвітлення, особливо в контексті природи, сутності та механізмів процесу формування довіри до державної влади.

4. Постановка завдання.

Авторами поставлено завдання дослідження на основі порівняльного аналізу природи, сутності та характерних ознак феномену «соціальна довіра» як категорії соціального управління, виявити механізми управління соціальним ресурсом довіри.

5. Виклад основного матеріалу.

Розглядаючи різні трактування дефініції «соціальна довіра», В. Міжтал стверджує, що довіра робить соціальне життя передбачуваним та створює почуття спільності, яке полегшує спільну роботу людей разом. Спираючись на аналіз численних теорій і концепцій щодо визначення феномена довіри і соціальної довіри, бачимо, що майже усі дослідники однакові в тому, що соціальна довіра є основою усіх соціальних відносин, що забезпечує інтеграцію та стабільність у суспільстві. Користуючись системною методологією, можна наголосити на тому, що соціальна довіра може виступати системоутворюючим фактором в реформуванні соціально-економічних систем. Слід також зазначити, що від рівня соціальної довіри залежить психологічне благополуччя людини в соціальній системі будь-якого рівня, її самопізнання,

саморозвиток, самовдосконалення і саморозкриття [1]. Як слушно зауважує Т. М. Титаренко, довіра є «основою формування позитивного самовідчуття, бажання йти назустріч новому, засвоювати новий досвід, нові діяльності» [9 с. 138].

Найвідоміші концепції формування соціальної довіри розглянуто в працях Френсіса Фукуями, який зазначає, що довіра, народжуючись в особистісних взаєминах, може накопичуватися на середньому рівні соціальної взаємодії – рівні громадянського суспільства – і привести до створення атмосфери довіри в суспільстві. Це та ключова характеристика розвиненого людського суспільства, що виявляється як на індивідуальному рівні, так і на рівні соціальному. Саме довіра, а не ринкові відносини чи національні традиції, визначає прогрес, успіх «самореалізації» конкретного суспільства [11 с. 17–18]. У концепції Е. Гідденса, довіра розглядається як інтегральне настановлення практичної свідомості, що організовує і спрямовує дії людей у «суспільстві ризику», допомагає суб'єктам конструювати свій соціальний простір, дає змогу орієнтуватися в неструктурованому світі і виявляється на персоніфікованому рівні (довіра до людей, співпраця, взаємовідповідальність, упевненість у чесності інших) і рівні довіри до абстрактних систем (довіра до організацій, інститутів, підсистем соціуму) [1 с. 66; 13]. Актуальним є дослідження довіри Т. П. Скрипкіної, результатом якого став висновок: довіра до світу й інших людей визнається однією з найважливіших умов становлення суб'єктності особистості [6 с. 39; 13].

Також неможливо оминати суб'єктний підхід у психології, відповідно до якого тільки людина як окрема жива істота, а не якесь надіндивідуальне, безтілесне суще може мислитися справжнім суб'єктом суспільно-політичного життя. У кожній емпіричній людській істоті закладений потенціал політичної активності як активності, спрямованої на налагодження оптимальних стосунків зі своїм соціальним оточенням. І залежно від різних умов (внутрішніх і зовнішніх) цей потенціал так чи інакше актуалізується [10]. Отже, обов'язковою умовою налагодження оптимальних стосунків із соціальним оточенням є соціальна довіра, яка сприяє відкритим, позитивним суб'єкт-суб'єктним взаємовідносинам між людьми (сторонами довіри) і відображає впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони, з котрою особистість має ті чи ті стосунки. Будучи основою суспільних відносин, соціальна довіра постає як очікування, яке виникає у членів спільноти, стосовно того, що інші члени будуть поводитися більш-менш передбачувано, чесно, розуміючи при цьому потреби оточення [10, с. 52].

Соціальна довіра може розглядатися, з одного боку, як міжособистісна довіра (між членами суспільства), з іншого - як довіра до абстрактних систем (державних структур, політичних і громадських інститутів тощо). У разі високого рівня довіри в суспільстві усі сфери життя (економіка, політика, право) функціонують значно краще, з більшою користю для членів суспільства. У разі ж низького її рівня в суспільстві спостерігається соціальна напруженість і політичні конфлікти. Їх виникнення пояснюється тим, що кожна людина має поріг довіри, а саме той критичний момент, від якого довіра переходить у недовіру. Він залежить від індивідуальних особливостей людини, а також конкретного досвіду її взаємодії з іншими суб'єктами суспільно-політичного життя.

У контексті нашого дослідження є сенс стисло розглянути особливості реальної дійсності, які зумовлюють виникнення довіри або недовіри до державних органів влади. Особливістю виникнення довіри в соціумі є те, що довіра виникає тут як «кредитування» суспільством державних інституцій або окремих управлінців. Отримуючи підтримку громадян, управлінці, так би мовити, обмінюють свої зобов'язання щодо реалізації колективних цілей на довіру народу. Недовіра до органів державної влади чи окремого діяча виникає у людини відразу після невдалого спілкування з органами влади з приводу якоїсь болючої проблеми, яка залишається

невирішеною та є результатом усвідомлення людиною невиконання ними взятих на себе зобов'язань. Форми прояву недовіри можуть бути різними та доходити до широкомасштабних акцій протесту проти офіційного політичного й економічного курсу країни.

Українське суспільство протягом останніх років залишається одним з найбільш незадоволених і найбільш недовірливих у Європі. Так, 73 % українського населення «зовсім не вірить у можливість змін на краще. Причиною такого становища експерти вважають постійні переструктурування політичного простору в Україні. Кожна політична сила, отримуючи кредит довіри на виборах, намагається узаконити свої ідеї суспільно-політичного розвитку країни, нівелюючи при цьому всі інші [2].

Вже традиційними стали дослідження, в яких вимірюється рівень довіри до суб'єктів політики та державних органів. Такі дослідження проводяться на регулярній основі, особливо у період перед політичними виборами. У наші дні найбільше зацікавлення соціальною довірою залишається з боку представників політичної галузі суспільства та керівників державних органів. Врешті-решт політична сфера суспільного життя управляється політичною елітою та управлінцями державних інституцій, які формуються, функціонують та змінюються шляхом проведення політичних виборів, оскільки громада обирає суб'єкта політики на основі позиції довіри до них. Вочевидь, галузь політики є найбільш показовою площиною причинно-наслідкових зв'язків формування довіри і демонстрацією її суттєвих впливів на соціум загалом.

Отже, з огляду на функції довіри у розумінні її впливів на функціонування соціально-політичної підсистеми суспільства зокрема, і відповідно усього соціуму загалом, слід вважати першим механізмом соціального управління – проведення соціологічного вимірювання довіри до органів державної влади, яке дозволяє діагностувати певні аспекти довіри, виявити її показники для того, щоб сформулювати уявлення про її сутність, чинники, які її зумовлюють з метою створення сприятливих умов для її накопичення і спроб подальшого управління. На жаль, на сьогоднішній день, органи публічної влади не мають відповідних організаційних структур, кваліфікованого персоналу для проведення таких досліджень. Слід зазначити, що формування соціальної довіри пов'язане з таким інструментом соціального управління, як «дистанція влади». Аналіз публікацій з цього питання дозволяє констатувати, що зменшення «дистанції влади» в українському суспільстві може бути ефективним інструментом формування соціальної довіри до органів публічної влади [7].

Відповідно до характеру використання механізмів соціального управління довіри пропонуємо розрізняти його конструктивну та деструктивну форми. Якщо вимірювання довіри здійснюється з метою пошуку практичних рішень для покращення ситуації для більшої частини соціуму, а отже в перспективі спрямовано на вирішення проблеми дефіциту довіри, цей механізм є конструктивним. Якщо на меті соціологічного вимірювання є пошук інформації щодо попиту на потреби у суспільстві, яку використовують для формулювання «марних обіцянок», створення видимості вирішення нагальних проблем, що покликано працювати на інтереси меншої частини суспільства або навіть окремих суб'єктів, наділених більшими владними повноваженнями, цей механізм є деструктивним і в перспективі, коли прагматичні цілі таких досліджень будуть викриті, це сприятиме появі ще більшого дефіциту довіри. Іншими словами, відкрите вимірювання і інформування широких мас населення про отримані дані щодо довіри у суспільстві спрямоване на привернення уваги громадян до цієї проблеми з метою спонукання до роздумів, рефлексій відносно такого стану речей та конструктивного впливу на соціальну свідомість, натомість висвітлення цих даних з умисною маніпуляцією, здійснюється з метою формування тієї громадської думки, яка є вигідною для окремих соціальних суб'єктів.

Кожному суспільству притаманні певні цінності, орієнтири та бачення, які мають визначення «норми довіри». Власне, набір таких норм і є формування довіри, яка регулює соціальні відносини у тому чи іншому суспільстві. Норми довіри пов'язані з критеріями довіри, і якщо певний суб'єкт відповідає цим критеріям, то він потенційно може отримувати соціальний кредит довіри, та навпаки. Накопичення довіри у соціальних відносинах між суб'єктами мікрорівня і соціальних інститутів можливе у складному процесі інституціоналізації критеріїв довіри з боку суспільства і їх відповідного відтворення з боку соціальних інститутів.

Формування довіри, її подальший розвиток у соціумі або окремих підсистемах суспільного життя є стихійним процесом, однак споконвічне бажання індивіда до влади спонукає окремих суб'єктів скеровувати ресурс довіри у необхідне для них русло. Спроби маніпуляції довірою є звичайним явищем в суспільствах різних держав, на противагу яким у соціумі виробляється певний «соціальний імунітет» до об'єктів, що не виправдали довіри, у зв'язку з чим соціум продукує нові критерії довіри. Довіра визначає вибір суб'єкта, на основі якого він діє, що, своєю чергою, створює обставини соціальної реальності, в результаті чого формуються нові критерії довіри, які в подальшому здійснюють вплив на власне феномен довіри. Таким чином, другим механізмом соціального управління довіри є відтворення критеріїв довіри. Знову ж таки цей механізм може застосовуватися у конструктивній або деструктивній формах. Конструктивне відтворення критеріїв довіри полягає у їх правомірності, аргументації доцільності і практичному відтворенні, що в перспективі демонструє продуктивність цих критеріїв, натомість деструктивне відтворення критеріїв довіри виражається у підміні понять, фальсифікації інформації та документів, які по винні їх підтверджувати, або й навіть створенні та популяризації хибних критеріїв довіри.

Отже, довіряти чи не довіряти у багатьох випадках ґрунтується на інформації про об'єкт довіри. Така інформація часто є недоступною, або певний суб'єкт не має часу та можливостей її вивчати і тоді він покладається на думку відомих, довірених та авторитетних осіб. Доступність детальної інформації щодо конкретних подій, осіб, організацій дає можливість розібратися у певному питанні, сформуванню своєї ставлення і обрати позицію довіри або недовіри, а також самостійно оцінити, чи варто поділяти позиції таких думок. Тому третім механізмом соціального управління довіри є інформування [12]. Конструктивна форма – поширення об'єктивної інформації, деструктивна – пропаганда, популізм, недоброчесна реклама. Не залежно від обсягу ресурсу довіри, яким володіє суспільство, соціальна система, у якій ми живемо, та й, власне, саме життя диктує нам необхідність продовжувати здійснювати той чи інший вибір, а отже знову й знову вирішувати для себе яку позицію обрати щодо різних об'єктів соціальної реальності довіри чи недовіри. Негативний досвід не виправдання довіри є суттєвим бар'єром для формування довірчих відносин і подальшого накопичення соціальної довіри до органів державної влади.

На думку Є. Головахи, «реальний шлях підвищення довіри у суспільстві – це послідовний перехід від контролю держави над суспільством і особистістю до послідовного контролю громадянського суспільства відносно державного апарату та його методів управління соціально-політичною сферою і економікою» [2]. Відповідно, поширені настанови скептицизму в суспільстві, які відображає загальновідомий вислів «довіряй, але перевіряй», підтверджують свою актуальність і в наші часи. У зв'язку з цим, четвертим механізмом соціального управління довірою є інструменти контролю. Знову ж таки вони пов'язані з інформуванням, проте є складнішими, оскільки виражаються у конкретних формах контролю, звітах, статистичних даних. В наш час серед них є професійні ресурси, що відстежують роботу владних органів [12]. Інструменти контролю також мають конструктивну та деструктивну форми, які досить складно розрізнити, оскільки і в тому, і в іншому випадку вони будуть представлені у

формах звітів, аналітичних статей, де у випадку перших буде правдива інформація, а у випадку других – викривлені дані, замовні статті і т. п.

6. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Отже, соціальна довіра як категорія соціального управління є потужним інструментом соціальних змін в суспільстві, саме тому різні соціальні сили здійснюють пошук механізмів соціального управління цим ресурсом. Сучасний розвиток даної теми у державному управлінні можна звести до застосування таких механізмів соціального управління як: проведення соціологічного вимірювання довіри до органів державної влади, відтворення критеріїв довіри, інформування суспільства та впровадження інструментів контролю. Основні механізми соціального управління довірою як соціальним ресурсом мають конструктивні та деструктивні форми свого виразу. Конструктивні механізми покликані вирішувати нагальні потреби більшої частини суспільства, деструктивні вирішують потреби меншої. Конструктивні - усталюють критерії довіри, деструктивні - руйнують, і, відповідно, стимулюють їхню зміну. І, що найголовніше, конструктивні механізми зміцнюють довіру, деструктивні - послаблюють. Виявлені механізми соціального управління соціальною довірою в подальшому пропонується враховувати в теоретичних розробках, емпіричних дослідженнях та практичній діяльності органів державної влади.

Author details (in Russian)

СОЦИАЛЬНОЕ ДОВЕРИЕ К ОРГАНАМ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ КАК КАТЕГОРИЯ СОЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Татьяна Пахомова*, Анастасия Рокотянская**

*Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины
ул. Генуэзская, 22, г. Одесса, 65009, Украина*

*e-mail: tipakhomova@ukr.net

**e-mail: anastasiia.oridy@gmail.com

Аннотация. В статье раскрыты основные подходы к понятию социального доверия, проанализирован процесс формирования доверия к органу государственной власти сквозь призму основных научных видений, а также определены ведущие механизмы социального управления. Установлено, что осознание значимости социального доверия для функционирования общества направило логику развития научной мысли от теоретического явления социального доверия в целом к поиску механизмов практического управления доверием как социальным ресурсом. Основная цель статьи: выявление механизмов социального управления с целью формирования социального доверия к государственным органам. В связи с чем были описаны основные достижения и направления исследования феномена доверия. Обоснована необходимость интерпретации доверия как социальной категории. Описана взаимообусловленность между доверием и социальным управлением. Раскрыто понимание доверия в смысле социального ресурса. Изложен основной опыт эмпирического измерения доверия в Украине. Авторами предложены основные механизмы социального управления социальным ресурсом доверия на примере украинского общества, а именно: проведение социологического измерения доверия к органам государственной власти, воспроизведение критериев доверия, информирование общества и внедрение инструментов контроля. Доказана необходимость различать среди механизмов социального управления конструктивные и деструктивные формы, а также признаки, по которым они определяются. Выявлены механизмы социального управления

социальным доверием в дальнейшем предлагается учитывать в теоретических разработках, эмпирических исследованиях и практической деятельности органов государственной власти.

Ключевые слова: доверие, социальное доверие, социальное управление, критерии доверия.

Author details (in English)

SOCIAL TRUST IN PUBLIC AUTHORITIES AS A CATEGORY OF SOCIAL GOVERNANCE

Tetyana Pakhomova*, Anastasia Rokotianskaya**

Odessa Regional Institute of State Department of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

22 Genuevka str., 65009, Odessa, Ukraine

*e-mail: tipakhomova@ukr.net

**e-mail: anastasiia.oridy@gmail.com

Abstract. *The basic approaches to the concept of social trust are described in the article. The process of building trust in the state authority through the prism of basic scientific visions is analyzed, the leading mechanisms of social governance are identified. It is established that the awareness of the social trust importance for the functioning of society directed the logic of the scientific thought development from the theoretical phenomenon of social trust in general to the search of practical management mechanisms of trust as a social resource. The main purpose of the article is to identify the mechanisms of social governance in order to build social trust in government bodies. Taking into account the aim there are described the main achievements and directions of research on the phenomenon of trust. The necessity of interpreting trust as a social category is justified. The interdependence between trust and social governance is described. The understanding of trust in the sense of social resource is revealed. The main experience of empirical measurement of trust in Ukraine is outlined. The authors suggest the basic social management mechanisms of the social resource of trust on the example of Ukrainian society, namely: conducting sociological measurement of trust in public authorities, reproducing the criteria of trust, informing the society and introducing control instruments. The necessity to distinguish constructive and destructive forms of social management mechanisms, as well as the features by which they are determined is proved. The revealed mechanisms of social management of social trust are further suggested to be taken into account in theoretical developments, empirical research and practical activity of public authorities.*

Keywords: *trust, social trust, partnership between government and society, social governance, criteria of trust.*

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at

<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19ptiksu.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Pakhomova, T., & Rokotianskaya, A. (2019) Sotsialna dovira do orhaniv publichnoi vlyady yak katehoriia sotsialnoho upravlinnia [Social trust in public authorities as a category of social governance]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 21, no. 2, pp. 146-154. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19ptiksu.pdf>

Використана література:

1. Гидденс Э. Последствия современности. / пер. с англ. Г. Ольховикова, Д. Кибальчича. М. : Праксис, 2011. 352 с.
2. Головаха Є. Європейський вибір України у дзеркалі громадської думки. Українське суспільство 2010–2018. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. К. : Ін-т соціології НАНУ, 2018.
3. Інформаційне забезпечення державного та регіонального соціального управління / О. Г. Осауленко та ін. ; наук. ред. О. Ф. Новікова; НАН України, Інститут економіки промисловості, Державний комітет статистики України. К. ; Донецьк, 2004. 655 с.
4. Командний менеджмент: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. А. Аблязов та ін.; за ред. Р. А. Аблязов; Східноєвропейський ун-т економіки і менеджменту. К.: Професіонал, 2008. 352 с.
5. Основи практичної психології: підручник для студ. вищих навч. закладів / В. Г. Панок, Т. М. Титаренко, Н. В. Чепелева та ін. К. : Либідь, 1999. 536 с.
6. Скрипкина Т. П. Система доверительных отношений как условие развития субъектности в онтогенезе. *Психологический журнал*. 2013. Т. 34, № 2. С. 39–49.
7. Шестаковський О. П., Білоус Є. В. Базові культурні особливості українського суспільства і можливості їх використання для соціально-економічного розвитку: наукова доповідь / за ред. О. М. Балакіревої; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". К., 2015. 36 с.
8. Бех В., Бех Ю., Попов С. Соціальне управління у контексті саморегуляції соціального організму країни: монографія / за наук. ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Бега. Запоріжжя : Просвіта, 2012. 571 с.
9. Татенко В. О. Психологічна реабілітація пересічного суб'єкта політики. *І: незалеж. культурол. часопис*. Львів. 2003. № 30. С. 86–110.
10. Гаєвська О. Б. Управління як соціальний феномен. К. : КНЕУ, 2000. 168 с.
11. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию. М. : АСТ: АСТ Москва : Хранитель, 2006. 730 с.
12. Стеценко Т. О., Єрмакова Т. Г. Довіра як соціальний ресурс: від теоретичної концептуалізації до пошуку механізмів практичного управління. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Т. 21. № 7. С. 44–52. <https://doi.org/10.15421/171893>
13. Краснякова А. О. Соціальна довіра як умова становлення суб'єкта політичного життя. *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави*. 2013. Вип. 14. С. 55–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2013_14_9.

References

1. Ghyddens, Je., Oljkhovykova, Gh., Kybaljchycha, D. (2011) *Posledstvyja sovremennosty* [The consequences of modernity]. M.: Praksys.
2. Gholovakha, Je. Vorony, V., Shuljghy, M. (2018) *Jevropejskyj vybir Ukrajiny u dzerkali ghromadsjkoji dumky. Ukrajinsjke suspiljstvo. Sociologhichnyj monitoryngh 2010–2018*. [European choice of Ukraine in the mirror of public opinion. Ukrainian Society. Sociological monitoring 2010–2018]. Kyiv, In-t sociologhiji NANU.
3. Osaulenko, O. Gh., Novikova, O. F. (2004) *Informacijne zabezpechennja derzhavnogho ta reghionaljnogho socialjnogho upravlinnja* [Information support for state and regional social administration.]. NAN Ukrajiny, Instytut ekonomiky promyslovosti, Derzhavnyj komitet statystyky Ukrajiny. Kyiv, Donecjk.
4. Abljazov, R. A. (2008) *Komandnyj menedzhment* [Team management]. Skhidnojevropejskyj un-t ekonomiky i menedzhmentu. Kyiv, Profesional.

5. Panok, V. Gh., Tytarenko, T.M., Chepeljeva, N. V. (1999) *Osnovy praktychnoji psykholohiji: pidruchnyk dlja stud. vyshhykh navch. zakladiv* [Fundamentals of practical psychology: a textbook for students higher education institutions]. Kyiv, Lybidj.
6. Skrypkyňa, T. P. (2013) *Systema doveryteljnykh otnoshenyj kak uslovyje razvytyja subektnosti v ontogheneze* [The system of trust relations as a condition for the development of subjectivity in ontogenesis. *Psykholohycheskyj zhurnal* [Psychological Journal], T. 34, № 2, pp. 39–49.
7. Shestakovs'kyj, O. P. Bilous, Je. V., Balakirjevoji, O. M. (2015) *Bazovi kuljturni osoblyvosti ukrajins'kogho suspiljstva i mozhlyvosti jikh vykorystannja dlja socialjno-ekonomichnogho rozvytku: naukova dopovidj* [Basic cultural features of Ukrainian society and their use for socio-economic development: a scientific report]. NAN Ukrainy, DU "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy".Kyiv.
8. Bekh, V., Bekh, J., Popov, S. (2012) *Socialjne upravlinnja u konteksti samoreghuljaciji socialnogho orghanizmu krajiny: monoghrafija* [Social governance in the context of self-regulation of the social organism of the country: a monograph.]. Zaporizhzhja: Prosvita.
9. Tatenko, V. O. (2003) *Psykholohichna rehabilitacija peresichnogho sub'jekta polityky* [Psychological rehabilitation of the average policy subject.]. *Ji: nezalezh. kuljturool. chasopys*. Ljviv, № 30, pp 86–110.
10. Ghajevs'jka, O.B. (2000) *Upravlinnja jak socialnyj fenomen* [Governance as a social phenomenon.]. Kyiv: KNEU.
11. Fukujama, F. (2006) *Doverye: socyjalnye dobrodetely y putj k procvetanyju* [Trust: social virtues and the path to prosperity.]. Moskva: AST Moskva: Khranytelj.
12. Stecenko, T. O., Jermakova, T. G. (2018) *Dovira jak socialnyj resurs: vid teoretychnoji konceptualizaciji do poshuku mekhanizmiv praktychnogho upravlinnja* [Trust as a social resource: from theoretical conceptualization to the search for mechanisms of practical management]. *Naukovo-teoretychnyj aljmanakh «Ghrani»* [Scientific-theoretical almanac "Facets"], T. 21, No 7. pp. 44-52. <https://doi.org/10.15421/171893>
13. Krasnjakova, A. O. (2013) *Socialjna dovira jak umova stanovlennja sub'jekta politychnogho zhyttja* [Social trust as a condition of becoming a subject of political life]. *Problemy politychnoji psykholohiji ta jiji rolj u stanovlenni ghromadjanyna Ukrainjs'koji derzhavy* [Problems of political psychology and its role in becoming a citizen of the Ukrainian state], Vol. 14. pp. 55-64.

© 2019 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
 This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
 You are free to:
 Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
 The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
 Under the following terms:
 Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
 You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
 No additional restrictions
 You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

